

בג'ה

DISPVATATIO PHILOLOGICA
DE

יד כה יב

SIVE

PORTV
KITTAEORVM,

QVAM,

Ad illustrandum comma 24. Num. XXIV.

RECTORE ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE REGIO,

FRIDERICO AVGVSTO,

SVB PRAESIDIO

IOHANNIS CHRISTOPHORI

VVICHMANNSHAVSEN,

LL. OO. PROF. PVBL.

diss. A

38

D. XVIII. IVLII MDCC VIII.

PUBLICAE DISQVISITIONI SVBMITTIT

M. DAVID THEODOSIVS LEHMANNVS,

ANNAEBERGA- MISNICVS.

VITTEMBERGÆ, LITERIS CHRISTIANI GERDESI.

a. CXXXIV. 68.

Sachs.
Landes.
Bibl.

• ३८ मात्रा ५

PRAELOQVIVM.

Icinus Israelitici nominis terror *Bala-
lakum*, Moabitarum regem, ad tan-
tas redegerat angustias, ut, quum
a Superis, hominibusque, nullum
amplius sperare posset auxilium,
inferos tentare, & ad partes per-
trahere suas, haud dubitaret. Ca-
stra tum sua cis vadum Jerichunti-
num in agro Moabitico victor Dei populus posuerat,
quum iste, quod vi ac virtute non poterat, diris ac im-
precationibus confidere conaretur. Ut enim se, Cives,
ac regionem suam, a certissima pernicie vindicaret, *Bala-
laamum*, Behoris filium, (qui in פָתֹרָה, five, ut quidam
volunt, in בֵּית פָתֹרָה, *Domo Interpretationis*, quam Chal-
daeи вътъръ, Academiam, vocant, praestigiis ac in-
cantationibus inclauerat,) ex Syria, missis quibusdam
regni primoribus, vix aegreque exitum, blanditiis mu-
neribusque adduxit, ut, quoad ejus posset, Israelitas di-
ris exitioque devovere aggrederetur. Quod ut feli-
cius succederet, in tria subinde loca Balaamum ab Rege
Moabi-

A 2

Moabi-

Moabitarum deductum esse legimus, quorum primus
בְּמֹות בָּעֵל Excelsa Bahalis; alter שָׁדָה צְפִים Ager Tzophim; Tertius רַאשׁ הַפָּעוֹר Vertex Peboris nuncupatur. Et fuerat sane praestigiator principio in eo totus, ut, gentis Israeliticae exitio, Moabitici Regis gratiam au-
cuparetur. Dei tamen praepotentis virtute monituque effectum est, ut, quibus maxime nocere vellet, his im-
pensissime verbis ac lingua faveret. Quam rem indi-
gnatus Balak, quum nec locorum mutatione, nec ulla
hominis ope, Balaamum ad perficiendum, cuius gratia
accersitus erat, negotium adigi posse, animadverteret;
hominem, unde venerat, redire jussum impedire ta-
men haud potuit, quin, quae, divino instinctu, de fu-
tura Moabitarum, ceterarumque gentium internacione,
animo conceperat vaticinia, enuntiaret. Itaque divi-
no plenus spiritu Balaamus, uti populo Israelitico victo-
rias innumerabiles, successusque rerum exoptatissimos
ominabatur, ita Moabitico, Edomitico, Amalekitico & Kenaeo
nomini funestissimas clades, ac fatale excidium; Assiri
item & Ebero a Kittaeis, quos priorum aliquandiu flagel-
la futuros fore praedixerat, certissimas calamitates, re-
rumque conversiones tristissimas, prolixia, gravique ora-
tione, minabatur. In qua quidem cum multa nobis, ex-
plicatu difficultia, digna visa sunt, in quibus vires, inge-
niumque, periclitari quis haud inutiliter posset: tum il-
lud in primis peculiari quadam egere disceptatione ex-
istimavimus, quomodo vaticinium, Num. XXIV, 24.
propositum, ex mente sententiaque Vatis recte exponi
oporteat? De cuius integri, & sigillatim verborum
יר כתיב vera interpretatione quum non ignoremus
multum diuque inter gravissimos Auctores fuisse dimi-
catum, nostrarum nos partium putavimus, componen-
dis

dis tantisper immorari litibus, dum ad ipsius, si non ve-
ram, verae saltim proximam, intelligentiam pervenia-
mus. Instituti autem nostri, quod felix faustumque Deus
esse jubeat, intererit, verba ipsa, prout se in loco su-
pra laudato habent, ac prout in varias Orientis, Grae-
cam itidem, & Latinam Lingvas translata sonant, huc
transcripsisse.

Textus Hebraicus

בְּאַמְתָּה מִידָּלֶתֶת וְעַבְדָּה אֲשֶׁר רַצְבָּה — עַבְרָן וְגַם
בְּאַזְנָבֵן אֲבָרְבָּן :

Versio Chaldaica Onkelosii

לעַבְרִים - פָּרָת וְאֵת - אֶפְרַיִם לְשָׁלֹמָא יְבוּרָן:

Versio Syriaca

هَلْكَةٌ مُّدْعَىٰ نُقْبَرٌ بُلْهَىٰ أَنْدَمْ بِلْهَىٰ
دُفْلَهَىٰ لَمْلَهَىٰ دُفْلَهَىٰ كِبْلَهَىٰ
لَمْلَهَىٰ دِلْهَىٰ لَمْلَهَىٰ لَمْلَهَىٰ

Verfio τῶν LXXII.

Καὶ ἔξελένσεται ἐκ χερῶν Κιτιαίων, καὶ οἱ Ιωάν-
σοντινοὶ Αἰσσάρες, καὶ οἱ Ιωάνσουσιν Ἐβραῖς, καὶ ἀπὸ τοῦ
όμοθυμαδὸν ἀπολύνται.

Versio Samaritana

A 3

Verfio

portus nuncupant, priscis aequis, ac nostris temporibus,^t
ita construi consuevit, ut porrectae manus, protensi-
ve brachii figuram redderent, tanto minus inficiari.
quisquam potest, quanto evidentius illud vel solus *An-*
conitani, *Liburni*, *Genuensis*, *Centumcellani* sive *Civita-*
Vecchiensis, clarissimorum Italiae portuum, quorum pro-
ductae in altum moles eandem formam referunt, con-
spectus evincit. Neque enim de celebri illo *Syracusa-*
norum portu, quem ejusdem figurae fuisse ex *Frontini L. I.*
Stratag. cognoscimus, aut de *Pyreao Atheniensium*, de quo
OVIDIVS *Heroid. II.* canit:

Est sinus adductos modice falcatus in arcus,
Ultima praerupta cornua mole rigent!
plura nunc edisseramus, quando, quae ad accuratio-
rem portuum, antiquiorum in primis, cognitionem
pertinent, copiose, eruditeque collegit & exposuit IO.
POTTERVS *Archaeologiae Graecae L. III. C. XXII.*
p. 520. seqq. cuius lectionem studiosis harum rerum
iterum iterumque commendamus. Sufficerit nobis,
ex iis, quae jam diximus, haud difficulter intelligi, non
defuisse nobis rationes, quibus vocem יְהִי notionē por-
tus hoc loco accipiendam esse confirmaremus.

II.

Sed majori difficultate impedita vocis כְּתִים vide-
tur interpretatio, utpote quae tantam Sacri Codicis
Commentatoribus dissentendi, litigandique materiam
omni aevo praebuit, ut de certa, germanaque ejus si-
gnificatione eruenda praestantissimi quivis desperare
propemodum occooperint. Nec vero ista nos vocis
perplexitas absterreat, quin in per vestiganda, indagan-
daque ejus vera, & huic in primis loco accommodata,
notione studium nostrum operamque collocemus, sub-
lata-

-109-

lataque ambiguitate, illam vel omnino assequamur, vel ita faltem explicemus, ut justas, idoneasque interpretandi caussas habuisse videamur. Id quod praestabimus facillime, si in vocem ipsam, prout se hic in originibus habet, atque a variarum gentium interpretibus reddita est, altius inquisiverimus, commentatorum diversas de ea sententias, *Clerico* tantisper misso, strictim recensuerimus, iisdemque nostrum qualemunque judicium, ad pleraque Sacri Codicis oracula, in quibus Kittaeorum, sive כתים, injicitur mentio, qua fieri potuit, diligentia exactum, apto ordine subjunxerimus.

III.

Quantum itaque ad vocem כתים ipsam attinet, variam ejus scribendae rationem in ipsis literis divinioribus deprehendimus, quando illam jam כתים *Gen. X, 4. Num. XXIV, 24. Es. XXIII, 1. Dan. XI, 30.* jam כתים ut *Es. XXIII, 12.* jam ut כתים *Jer. II, 10.* jam denique ut *Ezech. XXVII, 6.* scribi observatum est. Ipsi *Masorae Auctores* hanc scriptionis diversitatem probe animadverterunt, nec tamen quicquam de ea nos monuerunt, nisi quod illud *Esaiæ*, positis in margine characteribus, ק כתים legendum; *Ezechieli* vero, istud כתים, potius כתים, prout in laudato *Jeremiae* loco (ad quem literis ב מל, duobus in locis, hic nimirum & apud *Ezechielem*, vocem hanc, pleno modo scriptam, reperiri judicaverunt) habetur, scribendum esse, per literas, ק כתים, ad marginem collocatas, significarunt. Gemina hinc difficultisque orta quaestio est, utrum כתים ac voices, scripturae ratione diversae, diversas quoque, an unam eandemque Kittaeorum gentem, denotent; sitque prius, vocabulum כתם, singulorum, posterius, כתים, plurium numero accipiendum; an

B

utrum-

utrumque multitudinem significet, & a קְתִּים nominandi casu singulari, quo uti desitum est, derivetur. De priori infra dicendi locus erit, quando ea, quae citavimus, sacri Codicis oracula, data occasione, excutiemus. De posteriori autem Davidem Kimchium, & Aben Ezram, Doctores Judaicos, jam pridem inter se disceptasse constat, quum ille utramque vocem כתים & עֲבָרִיּוֹת ac numerum plurium; hic כתים saltim rem singularem designare contenderet. KIMCHIVS ad Es. XXIII, 12. ita commentatur. כתים בשני יודין ולא קרי כי החרק כתים ו עבריים : ABEN EZRA vero, qui alioquin ob insignem, qua inclaruit, sapientiam, sigillatim, ac praeter ceteros, appellatur, ad ultima Mosaici, quod interpretatur, oraculi verba, ו גם הוא ita differit: כתים שחוא שם יחיד ועם הוא על משפט לשון רבים : Nec minor est omnium fere Interpretum in decidenda hac lite diversitas, quum alii voces כתים ac כתים per multitudinis, alii per unitatis numerum exprimant: quamquam illud, quo nomine Genes. X. 4. post אלישח & תרשיש Javanis quidam filius insignitur, uno omnes animo, de persona unica, ac singulari, exponendum esse arbitrantur. Chaldaeus sene in locum, nomen כתים, כתאי, in multitudinis numero, substituit, cuius vicem Es. XXIII, 12. קתים (ק litera cum ק propter soni similitudinem permutata) sustinet. Syrus Chaldaeum in Mosaico quidem effato secutus est, vocemque pluralem, quem vocant, emphaticum, significanter transtulit; ita Es. XXIII, 1. 12. absolute numeri singularis forma usus, per בְּנֵי מִצְרַיִם eandem expresit.

Simi-

Similiter Samaritanus סָמָרִיטָן vocem in illo, quod explicamus, oraculo, adhibet, quem Arabs Es. XXIII, 12. per קְתִיבֵי נָבִיא suum quadantenus imitatus est, licet alias ut v. i. Lc. ejus loco singulare קְתִיבָה & Jer. II, 10.

שְׁתִיבָה, vocem a priori multum diversam, usurpet. Graeca LXXII. Interpretum *Versio*, quanquam vocabulum כָּתִים, in omnibus omnino locis, ne Gen. X, 4. quidem excepto, numero plurium constanter expressum minus tamen in ratione scribendi sibi constat, quum Dan. XI. & Gen. X. κίτιος. Num. XXIV. & Es. XXIII, 1. κίτιοις, ut Romanus Codex habet, vel κητιάις, ut in Alexandrino est, Es. XXIII, 12. vero κίτιοις, & Jer. II, 10. quod mireris, χεπτιεῖμ, Ezech. XXVII, 6. tandem χεπτιεῖμ scriptum inveniamus. Vulgata, si quando nomen ipsum non explicat, Cethim vocem adhibet, quam Junius ac Tremellius ubique, si Gen. X. ubi Chittim habent, excepereis, per Chittaeos interpretantur. Arguit haec Interpretum, in exprimenda voce כָּתִים, dissensio insignem de natura ejus, germanaque significatio- ne, haesitationem; Rabbinorum tamen litem nec suam facit, nec, nostro quidem judicio, dirimit, quum ex Aben Ezrae mente, vox כָּתִים & singularis sit, & collectiva, adeoque gentem totam, populumque universum (haud secus atque מִצְרִים, כְּנֻעַן, יְהוּן, ceteraeque his similes, quae, licet natura sua, ac per se, Nomina propria ac singularia sint, communi tamen auctorum sententia Ægyptios Cananaeos, Jones indicant) significet. Nos quidem, si quid judicamus, τὸ Gen. X. nomen Viri, & singulare est; at ubi illud hujus Kittim posteros, totamque adeo nationem denotat, numero pluri-

um accipi oportet. Quantum vero ad formam vocis
attinet, sunt, qui eam a כְּתִיּוֹם, tanquam singu-
lari suo, ita deduci existimant, quemadmodum ab אֵימָ
terribilis; אֵימָ, quam vocem BOCHARTVS *Fau-*
nos, a quibus terrores punici sunt, explicari vult, de-
ducitur. DAVID MARTINVS, in *Notis super Biblia*
Gallicana Amstel. in fol. a. 1707. edita, ad oraculum no-
strum delatus, ipsum כְּתִיּוֹם quoque pro plurali contra-
cto ex כְּתִיּוֹם, צַיִם & צִוִּים formas provocando, in
omnibus Scripturae locis, Gen. X. tantum excepto, re-
putat. Cujus quidem sententiae quum non graves fa-
tis, justasque habere rationes videantur, intactam istam
& non decisam ad Auctores suos remittimus. Illi cer-
te prorsus audiendi non sunt, qui cum Bocharto in *Pha-*
leg. L. III. C. V. p. m. 161. CLERICO, aliisque, Esaia-
ni, quod laudavimus supra, oraculi verba, pesimo
consilio, non tam emendare, quam depravare, ac cor-
rumpere volunt, mutatisque literis כְּתִיּוֹם potius, quam
כְּתִיּוֹם, legendum hic esse arbitrantur.

IV.

Deveniendum nunc est ad eam quaestione,
quaenam terrarum orbis pars, aut regio, potissimum,
ac praeter ceteras, ab ultimis inde temporibus, כְּתִיּוֹם
terra dici meruisse existimanda sit? Est ea tot, tantis-
que implicita difficultatum, subtilitatumque tricis, ut
praestantissimi quoque Historicorum, Geographorum
ac Criticorum Gordio perplexiore nodo iudicaverint.
Illud quidem extra controversiam est, in omnibus, quae
mentionem faciunt, (si Gen. X. exceperis) non ad כְּתִיּוֹם
illum, Javanis filium, Japheti nepotem, ac pro-
nepotem Noachi, sed ad ejus posteritatem, vel si mavis,
regionem ac terram, in qua illa confederat, respici.

Vero

Vero autem proximum est, *Kittim* illius posteritatem, ex quo ipse e valle שְׁנָעֵר discesserat, longo admodum tempore in Asia, quam vocant, *Minore*, substitisse; quippe cuius rei haud obscura monimenta in antiquissimis scriptorum commentariis reperiuntur. De *Caria*, *Lycia* & *Pamphilia*, Asiae Minoris provinciis, quas nonnulli antiquissimas כתים sedes fuisse autumant, nihil nunc edisseram, quando graviores caussae nobis suppetunt, cur *Mysiae Ciliciae* illam, si qua est, gloriam vindicare malimus. De *Mysia* sane dubium esse vix potest, quum & HOMERVS *Odyss.* XI. *Mysos* μῆτέις vocet, & Scholiaстes ejus τὰς μῆτέις, qui Duce *Euryphilo*, *Telephi* filio, ad Trojam militaverant, *Mysos* interpretur; ac praeter *Alcaeum*, *Smyrnaeus* quoque Poeta, ut refert JACOBVS PALMERIVS a *Grentemesnil* in *Graeciae Antiquae Descriptione* C. V. μῆτέις h. e. *Mysos* cum *Troianis*, his verbis: μῆτεῖοι τε τρῶες τε: conjungat. Pro *Cilicia* vero propugnat STEPHANVS *Bizantinus*, &, qui Animadversionibus eum suis auxit, LVCAS HOLSTENIVS, p. 288. edit. *Amstel.* iis quidem nixi uterque rationibus, quod μῆτις, *Ciliciae* fluvii, passim, & in antiquo praecipue numo, ubi κήται legitur, mentio fit, cuius accolias eos esse, quos HOMERVS *Odyss.* I. v. 518. μῆτέις nominat, tanto videatur verosimilius, quod HESYCHIVS etiam & μῆτέις πόταμος, & accolarum ejus, μῆτείων, meminerit. Quin & idem Stephanus, Herodoti maxime auctoritate fultus, ipsos *Cilices* quondam Achæos, sive *Kittaeos*, ex Chaldaeorum Interpretum mente, appellatos fuisse asserit. Ad quam sententiam confirmandam haud mediocre telum confert BOCHARTVS Phaleg. L. III. C. V. ubi τὸ כתם a Chaldaeis per (ita enim, non אכזיא, recte legit) redditum asse

verat. Sed infringere eam prorsus videtur STRABO *Geograph.* L. III. p. m. 921. edit. Amst. C. 15 15cc VII. per *Theodorum Sansoni* ab Almeloveen cum *Casauboni*, ceterorumque Animadversionibus, vulgatae, quando *Ceteos* (κητείς) inter *Cilices* ac *Pelasgos*, peculiari regione, collocat, adeoque a *Cilicibus* luculenter distinguit. Quae tamen a *Strabone* mota lis facile componitur, si *Ciliciam Majorem*, ac latius acceptam, a *Minori*, strictiusque ita dicta, discernamus, propterea, quod illa ambitu suo non hanc modo, inter *Lamum*, *Cydnus*que, fluvios sitam, sed plures etiam alias regiones, olim continuit. Si enim *Solino* fides habenda est, *Cilicia* olim ad *Pelusium* usque porrecta fuit, *Lydosque*, *Medos*, *Armenos*, *Pamphiliros* & *Cappadoces*, communi nomine, complexa, sed ab *Affyriis*, in quorum deinceps potestatem transierat, angustioribus coactata finibus est. Ut adeo, qui κητείς illos *Cilices* fuisse contendunt, *Majoris* incolas *Cilicae*, inter quos *Cetei* erant, intelligere existimandi sint; quum contra STRABO *Cetorum* regiunculam, utpote quae, teste *Ptolemaeo* & *Basilio Seleuciense* L. I. de *Vita Theclae*, (ut monet BOCHARTVS in *Phaleg.* L. III. C. V. p. m. 158.) *Cetis* dicta, nec minima quondam *Ciliciae Majoris* pars fuit, a *Cilicia Minore* distingvendam esse, haud praeter rationem adstruat. Illud autem in primis commemo randum nobis putamus, quod *Cilices* navalis rei semper habitu sint peritisimi, maxime, postquam a *Romanis* subacti sunt, ipsaque **CILICIA**, tanquam opulentissima Romanorum provincia, praestantissimis ac munitisimis portibus auēta, instructaque fuit. *Cilicum* fane opera, auxilioque multum se contra *Caesarem* adju vari intellexit POMPEJVS M. quum haud temere animadverteret, omni fere, quod *Mediterraneum* vocant, mari,

mari, imperare posse, qui *Cilicum* portus teneat; Cujus quidem *Pompeji* cum *Cilicibus* amicitiae meminit LVCANVS L. III. v. 228. quando canit:

Itque Cilix justa jam non pirata carina.

Atque haec illa est *Cilicia*, quae *Cicerone* olim Proconsule gavisa, ab *Antonio*, Triumviro sorte lecta, certisque regulis distributa, sed a *Vespasiano*, fatali illo Judaeis nomine, quem nos ex ipfis *Ciliciae* portubus in *Judaeam* hostiles copias trajecisse, prope est, ut credamus, in provinciae tandem, ut refert SVETONIVS in Vita Ejus C. VIII. formam, abrogatis regulis, redacta est.

V.

At enim vero sunt, qui in *Ægæi*, aut *Mediterranei Maris* Insulis, quam *Asia Minoris* regionem ac gentem, cui accommodari nomen *כָּתִים* possit, quaerere malint. Quorum quidem illi omni idoneo argumento destituntur, qui in CHIO Insula *Kittaeos* se reperisse sentiunt, nisi illud momenti alicujus putent, quod Insula haec *Joniae*, Asiae Minoris provinciae, proxima, ac, teste *Strabone* L. XIV. p. 955. portu profundo & amplio, qui *Phanae* dictus, XXX. navium capax fuit, instructa est, Macedonumque ac Graecorum, nec non Romanorum tandem, ut ex historiarum monumentis, praecipue vero *Livii* L. XLV. c. 9. liquet, imperio subfuit. Majorem autem veri speciem eorum habet sententia, qui *Kittaeos* in CYPRO, maxima fere *Mediterranei Maris* insula, quae ad Fretum *Ciliciae*, Mare *Syriacum*, *Ægyptiacum* & *Pamphilium* porrigitur, collocant. Cujus si non auctor, patronus certe & assertor JOSEPHVS extitit, qui L. I. C. VI. *Antiq. Jud.* ita commentatur: *Chethimus, insulam occupavit tunc Chethimam, nunc Cyprum. Testatur id (pau- cis pergit interjectis) una e Cypriis urbibus, quae ad- buc*

huc nomen retinet. Et vero ipse STRABO L.XIV.
p. 1001. hujus urbis meminit, quando, in Insulae *Cypri*
descriptione, docet, ὅτι κολπώδης καὶ τραχὺς παραπλῆς ὁ
πλεῖων εἰς κίτιον, quod navigatio sinuosa fere & aspera sit Ci-
tium usque. Atque ex hac urbe, quae inter pagos nunc
recensetur, ZENO, Stoicorum princeps, qui idcirco
κύπρευς appellatus est, & APOLLONIVS, Medicus,
oriundus fuisse ab eodem *Strabone* traditur. Iosephi au-
tem auctoritatem suffragio suo jam olim confirmarunt
Hieronymus, *Epiphanius*, *Theodoreetus*, & ipse in primis *Arabs*
interpres, qui in hoc *Balaami* vaticinio בְּתִים per vocem
κύπρος, *Kibrifa*, reddidit. Quo permotos esse, priori
aevo, *Vatablum*, *Lightfootumque* crediderimus, ut ad par-
tes Josephi transirent, quippe quorum postremus Vol. I.
Opp. p. 198. a *Chitim*, insulam hanc *Chetim* olim dictam
esse, haud dubitat affirmare, maxime, quum ANTONIUS
de *Guevara*, in *Horologio Principum*, expressis eam
verbis ita nominet, HERODOTVSque L. VII.
Cyprios Cythnon, sive *Cythnum*, vel *Cithim* quendam, pro
conditore suo agnoscere profiteatur. Nec vero inepte
Balaamiticum hoc oraculum de *Judeis*, per *Romanos* in-
ternecione delendis, explicari posse videbatur, si vel
maxime CYPRVS, *Kittaeorum* sedes constitueretur,
propterea, quod illa insula, ex qua *Ptolemaeus*, ultimus
eius Rex, adventantis *Porcii Catonis* metu percussus,
veneno, ut habet FLORVS L. III. C. IX. mortem oc-
cuparat, *Romanis* tantisper paruit, dum diviso distracto-
que imperio, in *Græcorum* primum, deinceps *Saracenorum*,
postea *Anglorum*, tum *Italorum* *Genuensium*, mox *Vene-
torum*, tandemque *Turcorum* potestatem perveniret.
Praeterea *Lapatibus* urbs, quae a Stephano, Λάπαθος a
Ptole-

Ptolemaeo, qui *Alexandri Ephesii* carmen profert, λάπιθος appellatur, in media insula sita, navalibus ac statione insigni celebris fuit. Quibus, aliisque rationibus, inductum esse *Polum* auguramur, ut ad *Ezech. XXVII, 6.* commentaretur, *Cyprum* solam proprie כתים, cetera loca transmarina tralate ita nuncupari: quicum componendus est GROTIUS, quando ad *Ez. XXIII, 1.* diceret, *Cyprum* insulam *Kittaeos* olim incoluisse, affirmat. Sed nec omnino nihil conjicere sibi videntur, qui *Cretam*, amplissimam *Maris Mediterranei* Insulam, quae a metropoli hodieque CANDIA vocatur, *Kittaeorum* constituunt domicilium; quum vero sit simile, *Cytaeum*, quae aliis *Sitia* est, urbem, a כתים, conditoribus suis, nomen accepisse, nec incommoda haec sit, ad expoundendum, de fatali *Romanorum* in *Judaeos* expeditione, oraculum, opinio, quod idoneis historiarum monimentis constet, omnem hanc insulam, ex quo a *Q. Metello* expugnata est, ad annum usque 1000 CCC XXIII. ubi Saraceni istam occupaverunt, *Romanorum* imperio constanter paruisse. Quos tamen omnes nihil sapere BOCHARTVS existimat, quando in *Animadversionibus* ad *Ezech. XXVII, 6.* CORSICAM, *Maris Mediterranei* Insulam, Italiam inter & Sardiniam sitam, non aliam, *Kittaeis* tribuendam esse contendit. Nam praestructa illa, in quam accuratius nobis inquirendum erit, sententia, per כתים *Italianam* intelligendam esse, ultiro inde colligi autumat, ab *Ezechiele* l.c. per אֵי כתים *Insulas Kittim*, non alias, quam Italiae proximas, indicari. Speciatim vero de *Corsica* illud vaticinium interpretandum esse, ex eo probare annititur, quod buxi, ex qua transtra sua, ebore distincta, conficere *Tyrii* conservaverant, ibidem mentio injicitur, eandemque ex *Italiae* insulis asportatam

C

tatam

tatam fuisse affirmatur. De buxo autem divino Vati sermonem esse, ut demonstret, e duabus Ebraeis vocibus unicam בַת אֲשָׁרִים, qua *buxus* significatur, mutatis quodammodo vocalibus, conficit, ejusque mutationis rationem in *Chaldaeo Interprete* sibi reperisse videtur, utpote qui verba Ebraea דְּפֵי per בַת אֲשָׁרִים five *tabulas buxinas*, expresfit. Nos quidem cum assequi judicio nostro haud possumus, quid *Chaldaeum* permoverit, ut voces בַת אֲשָׁרִים *tabulas buxinas* interpretaretur, errandique occasionem & *Bocharto*, & R. *Salomoni Jarchio*, qui eidem patrocinatur sententiae, suppeditaret: tum vero vehementer miramur, *Bochartum*, ejusque ὄμοψηφ⁸⁵, non animadvertisse, voces Ebraeas בַת אֲשָׁרִים a *Chaldaeo* non per unicum, sed per duas, totidem scilicet, quot in Ebraeo extant, voces redditam fuisse. Quod si perspexisset, ac perpendisset maturius, non sane divinarum auctoritati literarum, improba mutandi corrigendique libidine, detraxisset, duoque vocabula cum *Jarchio* in תְּבַחַת אֶחָת, five *dictionem unam*, praeter mentem auctoris, conflandi sibi licentiam temere arrogasset. Facilius ille nobis persuaserit, *Corsicam* buxi olim, praeter ceteras insulas, feracissimam fuisse, quando *Diodori*, *Plinii*, *Theophrasti*, aliorum, quos ipse L. XIV. C. VI. laudat, testimonia tam illud luculentter affirmant, ut, si *buxi* omnino habenda est ratio, in illo *Ezechielis* oraculo ad *Corsicam*, *Italiae* insulam, in primis respici, non amplius nobis, quod dubitemus, esse videatur.

VI.

Ex iis, quae praefati sumus, apertum esse arbitramur, five *Ciliciam*, *Asiae Minoris* provinciam, five recensitas *Maris Aegaei*, aut *Mediterranei*, Insulas, כתים nomi-

nomine olim insignitas fuisse asseveremus, nihil impedi-
re, quo minus vaticinium *Balaami*, de navibus כָּלִים
prolatum, ad *Italos*, *Romanos* praecipue, accommode-
tur. **CILICIA** enim, omnesque, quas enarravi-
mus, insulae, uti amplissimis, ac munitissimis instructae
portubus fuerunt; ita tutissima Romanis classibus la-
tibula praebuerunt, ex quibus, si quando opus foret,
quam celerrime ac commodissime in omnes terrarum
plagas educi possent. Sed nimis haec late quaesita iis
videntur, qui vocem כְּתִים, prout in nostro, ceterisque
oraculis habetur, non tam ad *Italiae* municipia, & Ro-
manas gentes (quo nomine & *Cilices*, &, quas recen-
suimus, insulae, quamdiu sub *Romanorum* imperiis fue-
runt, appellari poterant) quam ipsam *Italiae* regionem
applicant, eidemque, hujus quicquid est nominis,
Kueiws, ac praecipue attribuunt. Familiam horum
ONKELOS & **JONATHAN**, *Chaldae Paraphraſtæ*,
ducunt, quippe quorum ille vaticinii nostri verba
מֵיד כְּתִים : מִרְוֶת בְּלַבְּרַנִּיא מִן הַמְּרוֹנִתָּא רַבָּא :
מֵיד כְּתִים לְבָרְנִיא מַרְצָא אִיטְלִיא
Ex *Lombardia* (vitiose
enim vox apud paraphraſtas, ut *Bochartus* l. c. ostendit,
scripta est) *ex terra Italiae*, interpretatus est. Hos *Vul-
gata Versio* excipit, quae & *Num. XXIV, 24.* & *Ezechielis
XXVII. 6.* non *Cethim*, ut alias passim, sed *Italiae* vocem
usurpat. Ut nihil dicamus de iis locis, in quibus illa,
מֵיד כְּתִים Romanos, perinde atque *Arabs* כְּתִים
ex *Romania* interpretatur, quoniam
ad ipsos aequa *Italiae* incolas, quam alias, Romano sub-
jectas imperio, gentes referri posse videntur. Idoneum,
haec *Chaldaeorum*, *Vulgatae* que interpretatio, patronum ac
propugnatorem nacta est, insigne illud *Galliae*, orbis-
que literarii omnis, decus, **BOCHARTVM**, qui in

Phaleg. L. III. C. V. p. m. 159. seqq. non in eo tantum totus est, ut, argumentis, undiquaque conquisitis, illam defendat ac confirmet, sed & ipsum, *Latii ac Latinorum* nomen nihil aliud, quam *Ebraeum* כְּתִים, referre, & exprimere, demonstret. Quum enim in *Arabica Lingua*, quae *Ebraeae* ramus est, hodieque vox ﺔَكَتِم abdidit, celavit, usu obtineat; haud inepte conjici existimat, regionem, quae כְּתִים *Occulta* olim dicta fuerat, procedente tempore, mutatoque sermonis genere, *Latium* appellatam esse. *Kittim* vero olim vocatam esse, quae hodie *Latium* dicitur, provinciam, ex eo probare satagit, quod & οὐστία, seu, ut alii malunt, ἐχετία, urbs, & οὐρός, *Cetus* fluvius, in antiquis Scriptorum monimentis, inter *Campaniae* urbes & flumina celebrantur. Quam derivandi nominis rationem etsi JO. CLERICVS in *Comment. ad Pentateuch.* p. 78. col. I. n. V. non omnino sfernendam censeat; novam tamen ipse, &, ut blanditur sibi, vero propiorem surrogare haud veretur. Vox *Ebraea* כְּתִם est, quae, ex ipsius quidem mente, *aurum purissimum* significat, a qua nomen כְּתִם omnium commodissime deduci existimat, quo nihil aliud, quam THASVS, five THASSVS, *Maris Aegei*, prope *Nessi* fluminis ostia versus *Strymonicum sinum*, insula, confinis Macedoniae, aurique, siqua unquam, maxime ferrax, indicetur. At nos, orata Clerici pace, (I.) negamus כְּתִם *aurum purissimum* denotare, siquidem Job. XXVIII. 19. eidem voci nomen טהוֹר additur, quod fieri haud opus erat, nisi כְּתִם generatim *aurum*, quale in aliis regionibus ac insulis, quae tamen propterea כְּתִים non vocantur, invenimus, significaret. Largiamur vero Clerico, & כְּתִם *aurum purissimum* esse, & *Tbassum* purioris

ris auri copia in primis floruisse, hoc magis, quod ipse
BOCHARTVS *Tbassi* nominis originem ex *Tba-*
se, bractea auri L. I. *Phaleg.* C. XI. dicit, insulamque il-
lam, ante *Phoenicum* adventum, propter auri abundan-
tiam, *χευστὴν* appellatam esse affirmat: ecce non (2)
cum *Arabe* potius, qui verba *Ezechieli* **מְאֵי כִּתְיָה**
جَرَابِرْ الْجُنْدُونْ *ex Insulis Indiae*, interpretatur, con-
sentit, ac *Tharso*, Oceani Indici Insulae, non procul ab
Ophira, h.e. *Taprobana*, sitae, cuius mentionem l.c. p. 77.
ipse fecerat, & quae non minus auro puro semper
abundavit, **כְּתִים** nomen accommodat? Accedit (3)
quod, si *Tassus*, sive *Tarsis*, ut vult VIR CL. p. 78.
l.c. ipsum **תְּרִשְׁישׁ** Ebraeum exprimit, ac *Tassus* quidem
propter **כְּתָם** sive *aurum*, quo affluxisse dicitur, *purissi-*
mum, etiam **כְּתִים** vocanda est, duas has & diversas,
quae *Ez.* XXIII. distinctim recensentur, insulas turpiter
confundi oportet. Nec vero illud *Clericus* impune fe-
rat, quod l.c. n. V. ultra crepidam sapere, divinamque
vocalium punctorum, quae sub voce **כְּתִים** reperiuntur,
auctoritatem temere solicitare haud erubescit, dum ea
minus congrue a *Masorethis* apposita, & LXXII. *Grae-*
corum Interpretum, *Vulgataeque Versioni* magis responsura
esse disputat, si **כְּתִים** potius, ad modum **בְּרִיל**, quam
כְּתִים legamus.

VII.

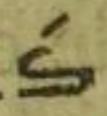
Sed ne iniquiores in *Clericum* fuisse videamur,
Bockarto tantisper misso, & ille nobis nunc audiendus
est, quando non aliam terrarum Orbis regionem, quam
Macedoniam, **כְּתִים** nomine merito compellandam esse,
Grotii, aliorumque consensu fretus, audacter pronun-
ciat. Quod ne gratis asseruisse existimetur, primum
C. 3 omnia,

omnia, in quibus *Bocharti*, quam recensuimus, sententia, velut fundamentis, inniti videbatur, argumenta l. c. subruere conatur, deinde ea, quae pro tuenda confirmandaque sua afferri poterant, subjungit. Primum igitur ex quinque istis, quibus pro *Italia* propugnat *Bochartus*, argumentis aggressus, demonstratum it, *Danielem*, quando *Alexandrum* Regem *Javan* appellat, *Chittim* (quam vocem paulo post cum *Macedonia* eandem esse contendit) prorsus non exclusisse; *Bochartum* vero non animadvertisse, nomen *Javan* ipso *Chittim* multo latius esse, quum illud *Graeciam*, praeter *Isthmum*, fere omnem, cuius maxima pars ad *Alexandrum* pertinebat; hoc solam *Macedoniam*, cui *Alexander*, nec tamen soli, imperabat, complectatur. Nomen כְּתִים vero partem ۷۸, & quidem *Macedoniam*, significare, ex eo se facile evicturum confidit, quod I. Macc. I, I. & VIII, 5. *Alexander Makedo* ἐκ τῆς γῆς χετίη (vel, ut Nobilii Editio habet, χετειή) egressus; *Perseus* autem, ultimus *Macedoniae Rex*, κατίων βασιλεὺς fuisse dicitur; nisi praeterea haberet, quod provocaret ad Num. XXIV, 24. (ubi naves e portu *Kittim*, *Affurem* & *Eberum* afflicturae, memorantur) ad Es. XXIII, 1. (ubi vaticinium de *Tyro*, ductu & auspiciis *Alexandri* a *Macedonibus* delenda, haberi existimat;) ad vetus *Macedoniae* nomen, quod secundum STEPHANVM & HESYCHIVM μάκεττα, μακεττία & μακετία fuit; denique & ad *Tassum* sive *Tarsidem*, *Macedoniae* quondam, ut hariolatur, regiunculam, quae ab כְּתִים, כתם, seu potius כְּתִים, appellata videatur. Nos, si vel maxime demus Clerico, *Macedoniam* in earum, quae כְּתִים nomen sibi vindicare poterant, regionum numero habendam esse; illud tamen constanter negamus, solam *Macedoniam*, cum vicinis quibusdam insulis, semper, & in omnibus divini Codicis

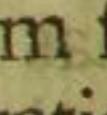
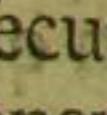
Codicis oraculis, כתים notione indicari, nec ullam adeo terram esse aliam, cui nomen illud jure meritoque tribui poscit. Nam quod ad argumentum, ex *Maccabaeorum* libro petitum, attinet, viderint alii, quanti ponderis sit asserere, Auctorem libri ex *Num. XXIV, 24.* eam haufisse sententiam, quippe ubi מיר כתים, e portu *Kittim*, naves *Assurem & Eberum* afflicturae dicantur ; quae verba *VIX de aliis, quam Macedonibus*, intelligi possunt. Nos illud saltim subrnoneimus, nec ipsum sibi *Clericum*, quum haec scriberet, recte constitisse; videri certe suae diffidere sententiae, quando particulis, dubitandi vim habentibus, forte ac *Vix* utitur; nec bona rem fide egisse, quando *Gen. X. 4.* suam se de *Macedonibus* sententiam ad *Num. XXIV, 24.* vindicaturum promisit; hoc autem in loco Lectorem, velut illusurus eidem, ad *Gen. X, 4. seqq.* his verbis remisit : *Chittim esse Macedoniam ostendimus ad Gen. X, 4. contra Sam. Bocharti sententiam, qui Italianam interpretatur.* Quae autem de *Affyriis* ab *Alexandro* subactis, *Romanorumque non, nisi sero, quum jam Parthi rerum potirentur, in Affyriam ingressu ibidem affert, tum ad verum exigemus, quum ad vocis אשור enodationem pervenerimus.* Jam ut in rationes, pro *Macedonia* datas, plenius inquiramus, quum ne illum quidem à *Clerico*, subruendae *Bocharti* sententiae, idoneum argumentum productum sit, facile animadvertisimus, nondum compositam, ut opinatur *Clericus*, litem esse, utrum *Ez. XXIII, 1.* devastatio Tyri postrema, quae a *Macedonibus* peracta est, an prior, cuius *Nabuchodonosor* auctor erat, divinitus praedicta fuerit. Nec *Stephani* quidem & *Hesychii* antiqua *Macedoniae* appellatio, quam *Clericus* profert, negotium omne, ubi fortiora defunt argumenta, conficit, maxime quum insignis inter

inter μακέτταν, sive μακετίαν, & כתים differentia existat.
De ultima Clerici, quam a Tarside, sive Tasso, Macedoniae,
ut vult, provincia petiit, ratione non est, quod hoc lo-
co differamus prolixius, quum supra §. 6. plene eam
excusserimus, Virique, cetera Clarissimi, in innocen-
tem vocalium, divinitus constitutarum, familiam inju-
rias sat notaverimus. Ordo nunc monet, ut contra
secundum quoque Bocharti, pro Italia, argumentum di-
sputantem Clericum audiamus. Naves Chittim, quarum
Dan. XI, 29. 30. mentio fit, BOCHAR TVS Romanas
esse statuerat, eo quod Romani Aegypto decedere Anti-
ochum coegerint. At Clericus nihil obstat autumat,
quin verba illa Naves e Chittim, perinde, ac si מכתים scri-
ptum foret, interpretemur, quum ex insulis illae ve-
nerint, quae insulae Chittim dicuntur. Nos sane, quid
ex hoc praefixi מ supplemento Macedonia p[re] Italia
juris capiat, non videmus, quando ipse GEIER VS,
qui Bocharti tamen favet partibus, suo jam aevo, eadem
explicandi ratione usus, Danielis hoc oraculum de Italia
exponendum censuit. Et potuisse quidem Italiam ae-
que, ac insulas quasdam, Romano imperio subiectas,
vocari, Geographorum & Historicorum, quae supra
leviter tantum attigimus, monumenta haud obscure in-
nuunt. Verum praeterea & illud tantisper maneat,
necessse est, quod Romani, vel, si mavis, Itali, Antiochum
Aegypto expulerunt, dum contrarium Belga evicerit:
quod, an ad laudatum Danielis locum, quo nos re-
misit, praestiturus sit, dies edocebit. Tertium & quar-
tum Bocharti, pro Italia, argumentum, quorum il-
lud ex Num. XXIV, 24. hoc ex Ezech. XXVII, 6. de-
promferat, velut alio examinandum tempore, intactum
relinquit CLERICVS, lectoremque ad ea, quae ad

Num.

Num. XXIV, 24. & Ezech. XXVII, 6. commentaturus erat,
ablegat. Sed expectationi Lectoris parum satisfacit Vir
CL., nec, quae spoponderat, *Num. I. c. praefstat*. Quo
magis est, quod vereamur, ne in *Commentationibus*
ad *Ezechielem* quoque *Lectorem* inanem a se dimittat, in-
primis, quum in iis, quae pro defendenda, de *Macedo-*
nia, sententia attulit, rationibus ne gry quidem de *Ma-*
cedoniae Insulis commemoret, sed *Tarsidem* tantum, sive
Tassum, quae pro *Thraciae Insula*, in *Mari Aegaeo* prope
Nessi fluminis ostia versus *Strymonicum Sinum* sita, a quam-
plurimis habetur, in ipsa *Macedonia*, quae regio metal-
lorum olim proventu foecunda fuit, novo consilio col-
locet. De quinto *Bocharti* argumento, quod ab *Arabum*
Verbo petierat, nihil amplius monet, quam non
spernendum fore, si maiores praefsto rationes fint, quibus
illud confirmetur. Miramur autem, non animadvertisse
Clericum, eas a *Bocharto*, qui primus hanc fregit glaciem,
non manu, sed toto, quod ajunt, sacco feri; id quod ae-
qui lectores nobiscum, vel inviti, oportet, fateantur.

VIII.

Vt cunque vero de lite, quae inter *Bochartum* ac
Clericum intercedit, quis existimet, utramque multis
gravibusque premi difficultatibus haud ire poterit in-
ficias. Id ipsum est, quod ingenue fatetur JACOBVS
PALMERIVS a *Grentemesnil*, quando L. I. C. VIII.
p. 36. *Antiquae Graeciae*, (postquam haud obscure isto-
rum, qui per Graecos intelligunt, sententiam ea ra-
tione rejecerat, quod LXXII. *Interpretes* istam vocem non
, sed, sonum secuti, reddiderunt) *Bocharti*
quidem interpretationem laudat, & commendat, arbi-
trum tamen hujus controversiae se futurum negat,
D quum

quum satius ducat, vetus istud : *Non liquet* : addere, quam dubiis conjecturis tempus, & operam perdere. Eandem interpretandae vocis difficultatem persensit divinus Vir, MARTINVS LVTHERVVS, qui, quamquam ad *Gen. X*, 4. ita commentatus fuerat; *Chittim halte ich für das Land Macedonia, da der groß König Alexander regiret hat*; haud tamen multo post, nimirum ad *Num. XXIV*, 24. velut mutata parumper sententia, nomine כְּתִים promiscue *Europae* incolas comprehendi autumat: *Chittim* (inquiens) *sind die aus Europa, als der grosse Alexander, welche auch zu lebt untergehen.* Nec sane JOSEPHVS hujus experts sensus fuit, qui L.I. *Antiq. C. VI.* postquam *Chetim Cyprum* esse contenderat, factum tamen inde esse addit, ut cum insulas omnes, tum pleraque loca maritima, *Ebraei*, velut gentili voce, *Chetim* appellarent. Taceo nunc prudens eos, qui notione כְּתִים tantum oras maritimas *Mediterranei Maris*, quae ad Orientem solem spectat, sive ad *Europam* illae, sive *Asiam* pertineant, &, quae ipsis continentur, Insulas significari volunt, ne, si omnes *Interpretum* recensere sententias pergam, rem obscuriorem potius reddere, quam explanare, videar. Nostram autem de vocis כְּתִים significatu mentem ut explicemus, submonendum prius *Lectorem* aequum existimamus, aliter accipiendam illam esse *absolute*, & in se spectatam, aliter *relate*, & prout in hoc illove Scripturae divinioris oraculo sistitur. Priori modo si accepiamus, nomen, *Javanis* filio proprium, est, quemadmodum *Gen. X*, 4. habetur: at posteriori *Chittim* hujus progeniem, quae pro variis, in quas secesserat, regionibus, variisque rerum gestarum, locorumque bibliorum περιστασι. varia quoque esse potest, designat.

Neque

Neque vero quicquam impedit non una, sed multiplex saepe singulorum fere *Interpretum*, cum in aliis, tum in nostro in primis oraculo, de exponenda voce קתין dissensio, quin Balaamiticum hoc ad *Romanos*, ultimos *Judeaeae* debellatores, omnium confessione restringamus. Quanquam enim sunt, qui vocem קתין, nostro etiam in oraculo, modo per *Italiam*, modo per *Longobardiam*, modo per *Apuliam*, aut cum *Arabe* per *Cyprum* expositam velint; in eo tamen (si *Clericum*, & qui nuper admodum *Notis suis* ad *Biblia Gallicana* istum secutus est, *Davidem Martinum*, pro Graecia depugnantem, excipias) conspirant omnes, a *Vate* hic non alios, quam *Romanos*, quibus hae, aliaeque parebant regiones, indice velut digito, monstrari. Enim vero adversari insuper nobis videri poterat **CALOVIUS**, qui, quum suam de קתין sententiam in *Commentationibus* ad nostrum oraculum non explicasset; ad *Esaianum* tamen, terram *Chittim* nuspiam in sacris literis de *Cypro*, vel *Insulis Maris Mediterranei*, sed de *Macedonia* accipi, affirmavit. Verum ab hac ipse se suspicione vindicavit, quando ad *Dan. XI.* mentem pristinam, si non mutat, emollit saltim: *Vocabulum Chittim*, inquiens, *non tantum Macedones, sed etiam Italos significat*. Quod ut evincat, ibidem fusius ex historiarum monumentis demonstrat, non alios, quam *Romanos* fuisse, a quibus *Ægypto* pulsus est *Antiochus*. Ipse **GROTIUS**, quanquam nihil fere, nisi quod in proprio natum cerebro erat, alioquin amplecti solet, in *Animadversionibus* tamen ad hoc oraculum conceptis verbis consentit, ad *Romanos* illud *Balaami* pertinere vaticinium, quos, ut a *Daniele* praedictum erat, tum *Macedoniam* (hanc enim *Chittim* esse asseveraverat ante) tenuisse, in ejus-

que partim, partim etiam vicinis portibus, validam classem habuisse auguratur. Eodem ceterorum, qui vel *Ciliciam*, vel *Italiam*, vel *Macedoniam*, vel aliam quamcumque insulam, aut provinciam, כְּתִיָּה nomine insigniunt, sententia redit, in eoque inter omnes convenit, quod divinorum vatum de כְּתִיָּה prolata vaticinia ea in primis tempora tangant, quibus *Romani*, utpote ipsi *Kittaei*, rerum summa potiebantur. Neque illud temere negaverit quisquam, omnibus supra recensitis provinciis, in quibus quondam *Chetimi* posteritas confedit, כְּתִיָּה nomen haud praeter rationem indi potuisse.

IX.

Hactenus de *Kittaeis*, quantum satis esse videbatur, diximus, de quibus, divini spiritus monitu, amplius tenendum est, quod non vacuos, nauticoque apparatu destitutos, sed instructissimos ac locupletissimos portus habuerint. Innuit hoc vox צַיָּה, quae verba כְּתִים proxime antecedit, accurateque cum ו copulativo, quo ad priora remittimur, expensa, omne, quod explanandum suscepimus, negotium mirifice illustrat. Multitudinis numerum hoc nomen referre, VVASMVT HVS in *Ebrais. Restit.* p. 68. diserte confirmat, quando voces in י definentes, qualis צַיָּה est, numerum plurium per ים vel ים formare adstruit. Originem hujus vocis JAC. GVSSETIVS in *Comment. L. E.* p. 714. in verbo נִצָּא egressus est, exiit, prodiit, quaerit, propterea quod צַיָּה, unde femininum צַחַת siccitas, proprie nihil aliud sit, quam aridus & desertus locus; dein vero navim quoque significet, quia mediis in undis illa siccitatem navigantibus praebet. Trahit praeterea huc alteram numeri pluralis formam צַיִם, qua incolae locorum siticulorum, sive homines barbari sint, sive bestiae, Ps. LXXII, 9.

LXXIV,

LXXIV, 14. innuuntur, ea in primis ratione inductus,
quod ejusmodi gentes navium ope potissimum in commerciis
exercendis & indigeant, & utantur, aridaque loca, ut fera-
rum maxime antris apta sunt, ita hominum domicilia ambi-
tu suo fere excludant. Longius haec, an secus, petita
sint, alii judicent: nobis illud sufficit, quod communis
Criticorum consensu, vox צים naves significet, easque
non proletarias quaslibet, aut leviores, sed bellicas & prae-
stantissimas, quas *Raschi* in *Comment.* ad vocem צים, vocat
כְּפִיכוֹת גְּדוֹלֹת naves magnas, & **BVXTORFIUS** in
Lexico Chaldaeo-Talmudico tecto opertas fuisse contendit.
Vulgata τὸ Τίμη per *Trieres*, h. e. *Triremes*, Graecanica
voce, exprimit, intelligique omissam vocem navem vult,
perinde ac *Graeci* vocabulo τριήρες, fine adjectione nomi-
nis ναυς, utuntur, quod recte monet **VOSSIUS** L. VII.
Art. Gramm. p. 19. Sunt vero τριηρεῖς trieres, sive triremes,
istiusmodi naves, quae τρισὶν ἐρέσθεται, h. e. tribus remo-
rum ordinibus impelluntur, eaque de causa inter oblongas
connumerantur; de quibus consuli in primis meretur
LVCANVS L. III. *Bell. Civil.* v. 529., ubi, validas tire-
mes Romanae classis cornua constituisse, commentatur. Ba-
laamitico autem in oraculo vox צים non unam alteram-
ve navim, sed universum rei navalis apparatus, quem
ἀπὸ τῶν καλῶν, sive lignis, ut docent *Grammatici*, classem
vocant, denotat: de quo quidem, perinde atque de na-
vibus & portubus, si quis accuratius informari discupit,
THOMÆ DEMPSTERI ad *Rosini Antiquit. Roman. Ani-*
madversiones p. 738. seqq. legat, ac cum iisdem M. MEI-
BOMII de *Fabrica Triremium* elegantissimum libellum
conferat. Sed quum multitudo navium, quanta quan-
ta sit, per se tamen confidere nihil posse; ultiro liquet,
tralate hic id, quod continet, pro eo, quod continetur,
poni,

poni, adeoque per צים non tam *naves*, quam *cohortes*, manusque militum, ope navium mare trajicientes, indicari. Probe hoc CHALDAEVS interpres animadvertisit, qui loco צים, סיען, cuius singulare סיעתא est, adhibuit, quae vox, teste BVXTORFFIO p. 1470. Lexici Chald. Talm., congregationem, coetum, turbam, turmam, consensum, societatem, significat. Propius tamen rem testigit SYRVS, qui & hoc loco צים נסְנָה Legiones, & Dan. XI, 30. קָרְבָּן Acies, interpretatus est. צים Quae caussa sit, quamobrem LXXII. Graeci vocem οὐλεύσεται, Samaritani vero אפקון transtulerint, non conjicimus, nisi forte, צים יוצאים exeentes, egredientes, positum esse, ipsos vel propterea credidisse existimemus, quod in textu Ebraeo-Samaritano (modo hic versione Graeca sit antiquior) יוצאים, scriptum esse deprehenderant. Eudem errorem errat ARABS, qui, neglecto navium significatu, nomen צים cum verbo ﷺ. Et surripiunt se, permutavit. Ad hanc autem alienam interpretandi rationem, si quid suspicamur, dictio ἐλεπτική, qua omne hic desiderari verbum videtur, Interpretes deduxit: quam suppletura Vulgata Versio ita commentatur: *Venient in trieribus de Italia.* Idem dudum quoque, praeter Chaldaeum, Syrus observaverat, siquidem iste, צטרחן, hic vero נסְנָה verba τοῖς & נסְנָה statim subjungit. LVTHERVS vero verbum ענו ad praecedentia, neglecta ו copula, ut mens Vatis evidentior fiat, reducendum ratus, in Biblis Germanicis ita habet: Und Schiffe aus Chittim
wer-

werden verderben den Assur und den Eber. Ceterum
¶ illud, quod post שׁ voci יְ praepositum est, non
quietam navium in portibus stationem, sed circumspe-
ctam in hostiles terras, suscipienda expeditionis gratia,
trajectionem infert, quandoquidem clarissimis ad Ori-
entem Solem provinciis, *Affyriae* sigillatim, & *Palaestinæ*,
terrori & exitio futura erat.

X.

Id vero ut rectius intelligamus, operæ pretium
est, ad vocem וְעַנְהָ accuratius attendere, germanam-
que ejus indolem, pro re nata, investigare. Atque illud
quidem pro se quisque, qui vel a limine *Grammaticos* sa-
lutavit, facile animadverterit, primam, ultimamque hu-
jus vocis literam servilem existere, illamque (particu-
lam י) vim convertendi significationem praeteriti in-
futurum tempus habentem; hanc (י) tertiae personæ
communis generis in multitudinis numero notam esse.
Radix igitur & verbum ipsum עַנְהָ est, quod cum πο-
λύσημον omnino sit, & innumerabiles fere interpreta-
tiones admittat: tum respondere in primis, *exaudire*, *affli-
gere*, *comprimere*, *stuprari*, ut **GVILIELMVS RO-
BERTSONIVS** in *Thesauro L. S.* ceterique vocum
Commentarii docent, significat. Evidem ABEN
EZRA, suis ad *Eccles. IX. & X.* de verbi עַנְהָ cum עַתָּ,
& *Chaldaeorum* עַנְתָּ tempus, affinitate Observationibus,
haud ita pridem *Jacobo Gussetto* occasionem dederat, di-
versas ejus significationes in *Comm. L. E.* p. 621. magno
ausu, ita conciliandi, ut omnes ad τὸν καιρὸν, tempus,
μετωνυμιῶς cum adjunctis, circumstantiisque postulan-
tibus, aut secum trahentibus aliquam rem, locutionem,
vel conceptus, spectatum revocaret: Sed nobis hoc mi-
nus uterque sequendus videbatur, quo magis coacta
pluri-

plurima, & praeter rationem contorta, comparent. Significatio certe voci ענה in nostro oraculo approprianda omnium confessione ista est, qua ענה, & potissimum *Conjugatio Piel* עֲנָה (ex qua עַט pro עֲנָהוּ) transitive, ut loquuntur Grammatici, affigere, summa miseria afficere, ad incitas redigere, denotat, siquidem calamitosa illa, miseriarumque plena erunt tempora, quae Vates divino spiritu correptus, *Affyriis Ebraeisque futura annunciat.* Dignum præterea notatu est, verbum illud וְעַנוּ significanter repeti, sigillatimque & cum אֲשֹׁור voce, & cum עֲבָר conjungi: id quod haud levi de caussa, nec sine magna impressione, factum esse existimamus. Nec vero omnes aequo *Interpretes* iterati verbi vim virtutemque assecuti sunt, quuin alii ejus nullam plane rationem habuerint, alii repetierint quidem, sed idem verbum, alii denique diversos calamitatis gradus, eodem licet verbo, indicari rati, per diversas voces mentem sententiamque Vatis exprimendam esse censuerint. Divini Vir Spiritus, LVTHERVS in simplici vocis וְעַנוּ expositione, ut ex verbis sub finem §. 9. laudatis constat, acquievit; quo cum facit Auctor Versionis Ju-dæo-Germanicae, qui ita habet: Und Schiff von der Hand der Römer werden peinigen Assur und Eber; & Arabs interpres, qui قَعْدَبْ suum, cuius radix est قَعْدَة punivit, castigavit, fustigavit, tormento vel cruciatu affectit, semel tantum usurpat. Syrus contra, Samaritanus, Graeci, Latinique, ad quos Junium ac Tremellium nominatim referimus, pressius ipsos fontes secuti, suum quisque quo Ebraicum וְעַנוּ expresserant, verbum, & primus quidem פְּנַבְּלָגֶר alter פְּנַבְּלָגָם, pro quo in textu Ebraeo Samaritano פְּנַבְּלָגָם est; tertii, κακώσγων; quarti vero

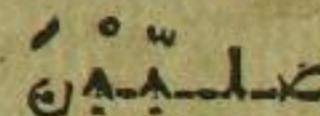
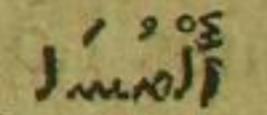
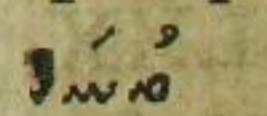
vero affligen, prout in *Ebraeo* est, invariatum repetunt. A quibus hoc solo *Chaldaeus*, *Vulgataeque Auctor* se distinguunt, quod repetitae vocis וְעַנּוּ significationem mutant, ac intendunt, & ille quidem prius וְעַנּוּ, quod *Affyrios* tangit, per וְעַפְתָּן *affligen*; posterius, quod ad *Ebraeos* pertinet, per וְיִשְׁתְּعַבְּרוּן *subjicient*; hic prius per superabunt, posterius per vastabunt interpretatur. Et sane non omnino nullas hujus interpretationis caussas habuerunt, quando e priorum temporum historiis jam satis notum est, multo gravioribus afflictos, vexatosque calamitatibus *Ebraeos* fuisse, quam *Affyrios*.

XI.

Sed ordo nunc postulat, ut de vocibus עברָר & אֲשֹׁר, quibus ii, ad quos hoc *Balaami* vaticinium in primis pertinet, significantur, explicandis solliciti simus. Quapropter de priore אֲשֹׁר illud principio notamus, iisdem fere literis eam a *Samaritano*, qui קְרָסָא habet, LXX. *Senibus*, quibus Ασσηρος dicitur, *Chaldaeo* item, ac *Syro* reddi, nisi quod uterque horum in locum תְּשֵׁׂעַ literam תְּאַתְּ statuit, & ille quidem אֲתֹר; hic גָּלְגָּלָל pro *Ebraico* אֲשֹׁר usurpat. Quod vero neque *Chaldaeus*, neque *Syrus*, per Atur suum ab *Ebraeo* אֲשֹׁר diversi quicquam intellectum velit, cum Grammaticis, tum Geographicis ac Historicis rationibus haud difficulter evincitur. Nam, licet תְּאַתְּ & תְּשֵׁׂעַ unius, quod ajunt, organi literae non sint; facile tamen vel eam ob causam permutari poterant, quod תְּאַתְּ asperum, sive raphatum instar S. literae, hodieque cum sibilo a Judaeis efferrri solet; quodque haec literae תְּאַתְּ cum תְּשֵׁׂעַ permutatio *Chaldaeis* maxime in usu est, uti ex vocibus בְּתַנְזִין pro *Ebraea* כּוֹת, בְּשַׁנְזִין pro שָׁוֹר, aliisque clarissime constat. Accedit, quod,

E

ut

ut ex Dione XIPHILINVS notat, *Atyiae* pars olim *Affyria*, sive *Aturia*, appellata est, quae pagum *Gaugamelam*, prope quem *Darius* vicit, imperium amisit, & *Lycum* fluvium, praeter cetera, ambitu suo continuit, & quae adeo cum *Affyria* stricte sic dicta, teste *Bocharto* l.c. p. 73. si accurate conferatur, convenit, ut nulla suppetat ratio, quamobrem *Atyriam* & *Affyriam*, quae ab *Atur* & *Assur* derivantur, pro vocibus, eandem rem significantibus, agnoscere nolimus. Interpres *Arabs*, prout quidem *Londini* editus est, peregrinam plane, & alienam vocem in שׁוֹר locum supponit, quam tamen *Parisensis* editio vel corrigit omnino, vel expônit clarius, quando ejus vice adhibet, qua ipsa quoque *Affyria* haud obscure indicatur. Vrbs enim (demto Articulo) sive *Mosat*, e loci, in quo antiqua olim *Ninive* steterat, regione Cis *Tigridem* fluvium (uti D' HERBELOT in *Bibliotheca Orientali*, *Parisiis* in fol. cccc xc vii. p. 673. & BOCHARTVS in *Phaleg.* L. I. C. III. p. 19. tradunt,) sita, hodieque *Mesopotamiae* amplissima habetur, princepsque *Affyiae* civitas, ex quo *Ninive* deleta est, si *Bocharto* quidem L. II. C. IV. credimus, existimari coepit. Nec vero alia regio, quam *Affyria*, aliive terrarum incolae אֲשֹׁר nomine indicari possunt, quam *Affyrii*, quos *Graeci*, *Eustathio* ad *Dionysii* v. 772. teste, Ἀσσυριας nuncuparunt; si quidem & *Nimrodi*, & *Semi* filius, cui utrique Gen. X. ii. 22. אֲשֹׁר nomen tribuitur, multo ante, quam vaticinatus est *Balaam*, tempore, in vivis esse desierunt. Quo loco non possumus, quin, ὡς εἰ παρέσθω, illud moneamus, *Affyiae* gentis

tis auctorem non tam Semi, quam Nimrodi, a Chamo ori-
undi, filium, vel nepotem, cuius mentio l. c. v. II. facta
est, habendum esse, ac praeter rationem a Bocharto, cui
& Clericus nuper in Commentatione ad Genesin, &
HERMANNVS VVITSIVS Exercit. Acad. VI. pol-
licem prefferunt, afferi, vocem אָשָׁר v. II. non Viri,
sed regionis, nomen indicare. Enimvero non habent
hi triumviri, quas afferant, opinionis suae caussas, nisi
id momenti alicujus putes, quod ἀσύρατον plane videa-
tur, statuere, Assuris, quem *Semi* filium illi faciunt, an-
tequam natus dicatur, egressionem ex terra Sinear, &
colonias, memorari. Sed nihil his subtilitatibus opus
esse CL. PFEIFFER VS in *Dubiis Vexatis* p. 83.
seqq. docuit, quando omnia, quae a. v. 8. usque ad 13.
dicuntur, ad *Nimrodum*, & ejusdem familiam, referenda
esse, *Assuremque*, qui ibi nominatur, citra insolentem
γενεαλογιῶν μεταβολὴν in *Semi* stirpem transscribi haud pos-
se, aperte, solideque demonstravit. *Assur* igitur ille,
ut in viam redeamus, de *Nimrodi* fuit genere, cuius
posteritas magnam *Asiae* partem, ἀπὸ τῆς γενεάς Ασσύρια
Assyriam dictam occupavit. Haec enim, ut STRA-
BO L. XVI. tradit, praeter *Aturiam*, sive *Affyriam* pro-
prie & stricte dictam, *Babyloniam* quoque, *Elymaidem*,
Adrabenam, *Mesopotamiam*, & alias provincias olim com-
plexa est; quin &, si Bocharto L. II. C. III. p. m. 72. &
Witsio l. c. fidem habemus, tam late patuit, quam late
Affyriorum imperium, cui quamplurimas gentes, com-
muni nomine Ασσυρίας, sive κατ' αφαιρέσιν συρίας & σύριας
a Graecis appellatas, subfuisse constat, porrectum fuit.
Sive itaque per כְּרָנִים *Graecos & Macedonas*, sive *Italos &*
Romanos intelligamus, ex historiarum monumentis no-
tum est, & *Alexandrum* Regem Macedonum, *Affyriam*,

& speciatim *Babyloniam*, cum vi^tore exercitu ingressum esse, & VENTIDIVM BASSVM, qui ex mulione *Caesaris* Imperator bellicus factus erat, *Augusti* tempore de Assyriis ac vicinis *Parthis* triumphasse. DIO praeterea, FESTVS, RVFVS, aliique commemo-
rant, *Trajani* aevo *Affyrios* multum graviterque afflictos, eorumque regiones in provinciae formam redactas es-
se: ut adeo *Balaami* vaticinium quo serius, hoc certius impresiusque expletum videatur.

XII.

Atque haec de אָשֵׁר dicta sunt: consequitur nunc, ut de עַבְרִי, altero calamitatum praedictarum objecto, initio illud moneamus, easdem vocis hujus literas, prout in *Ebraeo* extant, interpretes, suo quemque charactere, expressisse, si *Chaldaeum* exceperis, qui eam per לְעַבְרָה trans flumen, interpretatur. Quo quidem *Chaldaeis* errore convellendo supersedere facile poteramus, quod & J.O. BVXTORFIUS in erudita Dissertatione, de *Linguae Ebreae conservatione*, & alii praestantissimi viri, quibus nostrum nos in disquisitione de *Lingua Ebraea super Cananaea triumphante* §. 3. calculum olim adjecimus, argumentis prorsus invictis jam dum demonstrarunt, per vocem עַבְרִי non particulam trans, sed *Eberum SEMI* ex *Arpachschad* & *Selab* prone-
potem, cuius mentio Gen. X. 24. injicitur, intelligi o-
portere. Sed ne Lectoris morari judicium videamur,
strictim breviterque ex nexu verborum, accurataque Versionum confensione, *Chaldaeo* ita occurrimus (1) *Versio Syriaca*, nimis alioqui *Chaldaeo* obsequens, hoc ta-
men eam loco deserit, *Ebraeumque* fontem secuta, vo-
cem עַבְרִי in plurimum numero *Ebraeos*, ad
men-

mēntem vatis significantius exprimendam, affert. (2) Ut Vulgatam Versionem taceamus, ipsa LXXII. Sēnum interpretatio, quae frequentissime alias eandem vocem per περάτην, ex transfluviana regione ortum, & advenam, transfert, Balaamico in oraculo eam pro gentilitio nomine agnoscit, atque haud secus, ac Syrus, in multitudinis numero εβδομήντα ex-plicat. (3) Quum ex praecedente constet §. vocem אָשָׁר proprie Nimrodi sive filium, sive nepotem, ut Gen. X, ii., dein vero universam ejus posteritatem, imo ipsum terrae, quam ista occupaverat, tractum denotare; absconum foret, voci עבר, quae cum illa exacte conjungitur, communia-que attributa obtinet, eandem, quam אָשָׁר habet, signifi-candi vim, ac notionem, genere licet suo diversam, dero-gare. Et vero (4) Balaamus suo tum tempore Ebraeos Trans Euphratenses appellare haud potuit, quandoquidem illi, Moabiticae regionis, in qua constitutus erat Balaam, respe-ctu, Palaestinam cis Euphratēm sitam occupaturi, atque ex Vatis praedicto, vel in eadem perituri, vel ex eadem mi-graturi erant. Nec obstat (5) quod particula עבר citerio-rem fluminis ripam, τῆς πέραν Graecanici instar, quandoque si-gnificet, adeoque Balaamus Ebraeam gentem per Cis - Eu-phratenses commode designasse videri possit; quum hac ra-tione Syri aequa, ac Phoenices, Arabes, Edomaei, Ammonitae, quin & ipsi Moabitae Cis-Eupratenses merito nuncupentur, totiusque nervus oraculi, nisi עבר de solis Ebraeis expona-mus, ultro elangvescat. Quid? quod (6) sive Macedones, sive Italos, sive insularum in Αἴγαιο vel Mediterraneo Mari fitarum accolas, sive Cilices, pro Kittaeis habeamus, respectu horum omnium, si עבר quidem trans interpreteris, non Ebraei, sed Assyrii potius, Medi, Persae, & his propinqui po-puli, Trans - Eupratenses vocandi erant? Movit haec ratio Virum CL. Henricum Kippingum, ut Antiquit. Rom. L. II. C. I. p. 285. seqq. postquam כתיב de Graecis, vicinisque Grae-ciae Insulis exposuerat, & vocem עבר appellative, ut vo-cant Grammatici, seu pro iis, qui trans flumen incolunt, ac-ceperat, hanc non de Ebraeis, sed Assyriis, Medis, Persis intel-

ligendam judicaret. Et *Affyrii*, inquit, *Medi*, *Persae* sunt עבר
i. e. περάται, appellative capiendo illi, qui ultra flumen sunt. Flu-
men i. e. Euphratem. Etiam hunc superarunt Graeci Insulani,
(quos inter potentissimi erant Cyprii, Cretes, Rhodii) Macedones
sub rege *Alexandro M.*, & devastarunt florentissimas Orientis pro-
vincias. Nos vero quanquam non negamus, gentes trans
Euphratem fluvium incolentes, & inter eos *Affyrios* in primis,
a *Kittaeis*, quoscunque demum hos populos occidentales
feceris, multum afflictos, ac vexatos olim esse: tantum tamen
abest, ut per עבר Persas, Medos, aut *Affyrios*, hic indicatos pu-
temus, ut potius ab ipso divino Spiritu vocem אשור ab עבר
accurate distinctam, illaque non aliam, quam *Ebraeorum*, ex
Ebero, *Semi filio*, oriundorum, gentem significatam esse ani-
madvertamus. Quod si כתים nomine *Romanos*, prout vero
saltim simillimum videtur, designari arbitremur, omnis sane
testatur historia, *Iudeos*, qui, *Nerone* imperante, a *Romanis* de-
fecerant, a *Tito Flavio Vespasiano* non parum exagitatos; a
Tito autem Filio ejus, qui a victore exercitu ad *Hierosolymam*
strictis gladiis, ut imperium susciperet, coactus est, ad inter-
nacionem caesos, deletos, ultimoque ludibrio in trium-
phum ductos fuisse. *Vespasianus*, inquit hanc in rem ORO-
SIVS, & *Titus*, Imperatores, magnificum agentes de *Judeis*
triumphum, urbem ingressi sunt. Pulchrum & ignotum antea cun-
ctis mortalibus inter CCCXX. triumphos, qui a condita urbe usque
ad id tempus acti erant, hoc spectaculum fuit. Plura de ultimo
hoc *Ebraeae* gentis excidio JOSEPHVS & HEGESIPPVS,
vel quicunque demum historiae hujus Auctor est, aliquique
commentantur. Quae dum maturiori judicio expendimus,
non possumus, quin denuo repetitum illud verbum וענו,
quod proxime vocem עבר antecedit, priori וענו significantius
exprimendum esse statuamus. Ecquid enim opus illa
geminazione erat, si eadem utriusque vis, virtus eadem, ea-
dem impressio fuit? Quin asserimus igitur, eam vatis, divino
spiritu afflati, in hoc oraculo mentem fuisse, afflictum qui-
dem iri a *Kittaeis* *Affurem*, sed in primis, & multo magis, af-
flictum iri *Eberum*. Conf. de hac dicendi ratione πλεονασμῷ
praeter ceteros Wasmuthum in *Ebr. Rest.* p. 277. XIII.

XIII.

ונם הוא ערי נגמְשׁוּת, ut de ultimis Balaamitici oraculi verbis
אבר Et ipse quoque periens (est) sive peribit, statim moneamus,
pronomen הָוֹא omni fere aevo interpretibus crucem fixisse,
quum, ad quod potissimum nomen referrent, non satis asse-
querentur. Ut enim de iis, qui illud ad proxime antecedens
עַבְרִי, aut remotius אֲשֶׁר trahunt, nihil jam commemoremus,
sunt certe, qui vel ad Kittaeos, vel ad Amalekitas, vel, cum B. Gerhar-
do, ad Kittaeos & Amalekitas simul, h. e. omnes divinioris coetus hostes,
revocandum esse contendunt. Nos, ut, cum B. LV THERO in
glossa ad h. l., pronomine hoc indicem velut digitum in Kittaeos so-
los intendi existimemus, non nisi justa & gravi caussa induci-
mur. Nam uti illud quidem reste constat, Balaamum, divino moni-
tu, in eo tum fuisse, ut omnibus Israelitarum hostibus dira quaevi-
& exitium ominaretur; summam contra sancti illius populi felici-
tatem, & praesentissimum divini Numinis, cuius beneficio ille
contra omnes hostium insultus tutus perstiturus erat, praesidium
votis, gratulationibus ac laudibus prosequeretur: ita pro se quis-
que facile intelligit, fieri non potuisse, ut eadem haec verba, qui-
bus ultimam v. 20. Amalekitis perniciem imprecatus fuerat, de futura
felicis hujus, fortunataeque gentis sorte, impune quidem dimisis,
qui pestilentissimi eorum hostes futuri erant, Kittaeis, asseveraret.
Enimvero omnibus jam singulisque Ebraeorum adversariis, quos
recensuerat, sua singulatim fata, exitium suum, Balaamus praedixe-
rat, nec restabat quisquam de poena suae in Dei populum crude-
litatis commonefaciendus, praeter Kittim, qui, quod ultimus erat,
sed perniciosissimus Israelis hostis, idem cum primo Judaicae gen-
tis oppugnatore, Amalek, cuius v. 20. mentio facta erat, supplicium,
iisdem fere verbis, & particula וְגַם (pro qua Samaritanus in Versio-
ne eodem sensu נַאֲצֵךְ habet,) significanter praeposita, subiturus di-
citur. Atque illud ex particula וְגַם quae, ut KIMCHI ad Gen.
VII. 3. monet, ubique augendi vim habet, nostro quidem judicio
firmissime colligi poterat, nisi plerique etiam interpretes suo id cal-
culo confirmare viderentur. Chaldaeus enim ac Syrus, quorum uter-
que כתים in numero plurium supra expresserat, hic verba Ebraica
per אֶפְן — אֶפְנָה — וְגַם — וְגַם — וְגַם sua quisque lingua transfe-
runt, & cum Vulgata, quae: Et ad extremum etiam ipsi peribunt:
habet,

habet, per pronomen ista satis aperte ad *Kittaeos* referunt. Quod vero ad vocem אָבֶר attinet, illos quidem facile suo abundare sensu patimur, qui eam nomen esse, & *perditionem* denotare ductu Ps. XCIX,^{176.} autumant, si eandem nobis, pace illorum, *Participium Kal,* futura significandi virtute (quod praeter Graecum omnes fere Interpretes, & sigillatim Samaritanus qui ΤΡΙΠΤΩ dictio nem hic adhibet, animadverterunt) *instructum* interpretari quoque licuerit. Radix ejus est אָבֶר periit, interiit, &c., quae, licet per se ad exprimendum tristem כְּתִים interitum, apta satis & ponderosa sit; adjectione tamen particulae עַד, velut novo fulmine armata, feralem eorum exitum multo significantius describit. Est vero עַד adverbium, formam constructam referens, nihilque aliud, quam usque, usque ad, usque dum, donec, dum, adhuc significat; qua tamen notione neglecta ó particulam hanc cum גַם conjunctim per ὅμοθυμαδὸν, pariter, unanimiter, similiter; latinis vero per ad extremum interpretantur. Syrus, haud dubie Chaldaeи auctoritate inductus, qui in עַד locum לְעַלְמָא vocem substituit, ad eam nominis עַד notionem respexisse videtur, qua aeternitatem infert, quando particulam per עַד itidem expressit. Neque tamen his, aliisque impedimur interpretationibus, quo minus omnium, si Graecos exceperis, interpretum confensione, verba ita exponenda censemus, populum, pronominē הָוֹ designatum, ipsum quoque, *Assyriorum*, *Ebraeorum*, ceterarumque instar gentium, tamdiu afflictum iri, donec prorsus intereat. Nam וְגַם הָוֹ Etiam ipse, scilicet יְעַנְחָ affigetur, עַד, donec pereat. Ceterum neque hoc *Balaami* de *Kittaeis* vaticinum suo adhuc eventu destitutum est, quando & *Romanos* ipsos, qui omnem fere terrarum orbem olim vexarant, & armis subegerant, *Vandalorum*, *Gotborum*, *Longobardorum*, ceterorumque barbarorum, irruptionibus misere afflictos, ad ultimas angustias redactos, & internecione propemodum deletos esse, probe novimus. Vtrum vero illud, imperii in Germanos tralatione, qua antiquum *Romanorum* nomen fere extinctum esse videtur, omne implenum sit, an tum demum, quum dies ille censorius imperii *Romanogermanici*, omniumque rerum finem fecerit, implendum restet, illi divinent, licebit, qui in diviniorum vaticiniorum eventu conjecturis assequendo cunctis se aliis feliores esse gloriantur.

Coll. diss. A. 134, misc. 38